

עומקא דפרשה

הקב"ה לחברותא או שיעור
קובעי עיתים

ברכת כהנים בחו"ל

בל תוסיף בברכה

איסור נש"כ בזר

גדר העליה לדוכן

שומע כעונה בבר"כ

שער הצינן

ברכת המצות על נשי"כ

נשי"כ ככהן פנוי

שואל כענין

אמור להם

מצות ישראל להתברך

אם כהן פסול מתברך

פרשת נשא - בענין ברכת כהנים

ערש"ק ט' סיון תש"ע

נשיאת כפיים ככהן פנוי

הרב יעקב ישראל הופמן

נחלקו הראשונים אי כהן פנוי נושא את כפיו או לא, דעת המרדכי (במגילה סי' תתט"ו) דאינו נושא את כפיו משום דהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה וראוי למברך שהיא שרוי בשמחה, וכן דעת שבלי הלקט. ודעת הרשב"א דודאי נושא את כפיו ואין לפוטרו משום כך. ולהלכה נחלקו בזה השו"ע והרמ"א (קכ"ח סמ"ד), דעת השו"ע שהוא נושא כפיו כהרשב"א, ודעת הרמ"א דמצד הדין אינו חייב לשאת כפיו וכהמרדכי, אלא דמ"מ נהגו שנושא כפיו.

והא דאינו נושא כפיו לדעת המרדכי אי"ז דין דוקא בברכת כהנים אלא הוא דין בכל עבודה שבמקדש דצריך שהעובד יהא שרוי בשמחה דאין ראוי למי שאינו שרוי בשמחה שיעבוד במקדש, עי' בחידושי אנשי שם על המרדכי שם, (וע"ע בריטב"א נדה י"ג ע"ב דנראה דס"ל נמי דכל כהן העובד היה נשוי, עיי"ש).

ולכאוף יש להקשות על שיטה זו מהא דדרשו בריש יומא מדכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו. דבעינן שיהא לכ"ג ביוה"כ אשה שיכפר עליה, ודעת ר"י דאפי' צריך להתקין לו אשה אחרת דחיישנן שמא תמות אשתו ויעכב העבודה, עיי"ש, ולכאוף צ"ע אמאי איצטרך קרא להאי דינא, תיפול"ל דבלא"ה אינו יכול לעבוד עבודה במקדש כיון דכהן פנוי פסול לעבודה, ואף כל השנה כן הוא ולא רק ביוה"כ, וכן אי"ז רק בכ"ג אלא אף בכה"ד, וצ"ע.ג. ושוי"מ דבמג"א שם לעיל מינה סקס"ד הרגיש בזה, עיי"ש.

ונראה לומר בזה, דאיצטרך קרא להיכא דעובד עבודה במקדש ובאותה שעה מתה אשתו במקום אחר ואיהו אכתי לא ידע מכך, דאילו משום דינא דכהן פנוי פסול לעבודה, י"ל דכהן זה שפיר כשר לעבודה, דמאחר ואכתי לא ידע ממייתת אשתו הרי הוא שרוי בשמחה כמקודם, ואין טעם לפוסלו, ומשו"ה איצטרך קרא לכ"ג ביוה"כ דבעינן שיכפר בעדו ובעד אשתו, ואי"ז משום שיהא שרוי בשמחה אלא הוא דין מחמת עצמו שיכפר אף עליה.

עוד י"ל ע"פ מה דנראה לבאר בגדר הדין דכהן פנוי פסול לעבודה, דכל דין זה הוא נאמר דוקא בכה"ד ולא בכ"ג, ולהכי איצטרך קרא לכ"ג ביוה"כ, דאף דכל השנה אין קפידא אף דלית ליה אשה, מ"מ ביוה"כ הוא מעכב, וביאור הדבר הוא, דהנה הדין הוא ש"כ"ג אסור לו ליטמא לקרובים ואילו כה"ד שרי ליה ליטמא לקרובים, ובטעם החילוק כ' החינוך (מ' ע"ר) דכה"ד התורה חסה עליו כיון שליבו חם ומצטער הרבה במייתת קרוביו ולכך התירה לו התורה ליטמא להם, ומשא"כ כ"ג לגודל פרישותו וקדושתו אינו מצטער כ"כ במייתת קרוביו ואף בחייהם אינו קשור אליהם כ"כ, ומשו"ה אין צורך להתיר לו ליטמא להם, עכ"ד וכן לגבי הדין ש"כ"ג עובד אונן ומשא"כ כה"ד אינו עובד אונן י"ל שהוא מהאי טעמא, דכה"ד שרוי בצער כשהוא אונן ומשו"ה אינו עובד אז, ומשא"כ כ"ג דאינו מצטער כ"כ שרי ליה לעבוד.

ונמצא דלגבי כ"ג אין חסרון של שמחה במייתת קרוביו, ורק בכה"ד הוא כך, ולפי"ז י"ל דאף מה שאמרו דהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה, לא שייך לגבי כ"ג, דהוא לעולם שרוי בשמחה אפי' כשרוי בלא אשה, ושפיר נושא כפיו אף כשהוא פנוי. ורק בכה"ד נאמר דין זה. ומעתה א"ש דאיצטרך קרא וכפר בעדו ובעד ביתו להצריך שתהא אשה לכ"ג ביוה"כ, דאילו מצד הדין של כהן פנוי, לא שייך בכ"ג, דכל השנה הוא עובד אף כשאין לו אשה, ורק ביוה"כ הוא גזיה"כ שתהא לו אשה שנא' וכפר בעדו ובעד ביתו, (העירוני לכל הנ"ל).

אמנם כל הנ"ל ניחא לטעם שהובא במרדכי דהפסול ככהן פנוי הוא דהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה, אך המג"א שם הביא מהזוה"ק בב' מקומות דכ' שהוא פסול מטעמים אחרים, עיי"ש, ולדבריו אכתי צ"ב אמאי איצטרך קרא לכ"ג ביוה"כ הא בכל כהן נמי בעינן הכי ואף כל השנה, וצ"ב.

ברכת המצות על נשי"כ - "רשות"

הרב מ. הכהן שפירא

איתא במס' מגילה (כז.): שאלו תלמידיי של ר"א בן שמוע: במה הארכת ימים? א"ל מעולם כו'. ולא נשאתי כפי בלא ברכה". וכתב בחי' הריטב"א: ולא ידענא מאי חסידותיה בהאי? דמשמע דהאי ברכה חובה היא לכל כהן המברך. ודילמא היא גופא קמ"ל. דכל כהן המברך אותה מתברך ומאריך ימים. עכ"ל. ועימש"כ בחי' המאירי (שם).

אולם בביאור הגר"א (או"ח קכ"ח סק"ג) כתב: דאין הברכה מעיקר דינא. כדמשמע בגמ' שאמר א': ולא נשאתי כפי בלא ברכה! דאם איתא דהיא מעיקר הדין מאי רבותיה. עכ"ל. וכ"כ המאירי (סוטה לט:).

ובטורי אבן כתב: דשמא מתחילה לא תיקנו ברכה קודם נ"כ. ור"א הוא דתיקן לברך. דהרבה מצות מצינו שאינם טעונים ברכה. וכנראה שם קצת [בפ"ז דסוטה] דמיייתי להא דשאלו את ר"א. ושואלת הגמ' מאי מברך? משמע דמדד"א אית לן דנ"כ צריכה ברכה עכ"ד.

והנה כתב הרמב"ם (פ"ד ה"ח מתפלה): היו שם שנים או יותר, אינם מתחילים לברך עד שיקרא להם ש"ץ ואומר להם: "כהנים". והם עונין: "יברכך". מבואר מפשטות לשון הרמב"ם דהקראת: "כהנים" היא סמוכה ממש לתיבת 'יברכך', ולא קודם ברכת אקב"ק. והקשה בשו"ת רבי אליהו מזרחי (ס"ג): איך יכול לברך אקב"ק, קודם שקראו "כהנים", הא עדיין אין המצוה לפניו. כי היכי דאין מברך על פרי שאינו לפניו. עיי"ש.

ולכאורה י"ל דחלוקה מצות נ"כ מפרי שאינו לפניו! דהנה נראה דאף אם לא קראו לשנים "כהנים", והם ברכו מעצמם. נהי נמי דחסרו פרט מצורתא דמצוה. מ"מ יש להם "קיום מצוה" בברכתם. דוכי גרעו שנים שלא קראום מיחיד שמברך בלא הקראת? דלכל הפחות הו' "כתרי יחידיים המברכים". וע"ע בפר"ח שכתב: דהקראת "כהנים" לא מעכבא. והביא ראיה מבכנה"ס שכולה כהנים.

אשר לכך נראה, דלא תיקנו עליה חז"ל ברכת המצות מעיקר הדין. כיון דסו"ס עיקר צורתא דמצוה תלויה באחרים, ועדיין אין המצוה לפניו. כמש"כ הרא"ם. אף מ"מ כיון שאף בלא דעת אחרים יש כאן קיום מצוה יכול לברך עליה.

והנה בחידושי המהרש"א שם כתב: דה"א דאין הכהן צריך לברך כיון שאין זו המצוה אלא לטובתן של ישראל שתחול ברכת הקב"ה על ישראל כמש"כ ואני אברכם. עכ"ל. נראה דכונת המהרש"א דהנה כתב הרמב"ם בפ"א מברכות: וכל מצות עשה שבין אדם למקום בין מצוה שאינה חובה בין מצוה שהיא חובה מברך עליהם קודם לעשיתן ע"ש. הרי שמצות שבין אדם לחברו אינו מברך. ועי' פמ"ג משב"ז (קכח סקל"ז): "דמחילת ציבור מהני לפטור כהני מחיובם". וא"כ משמע שב"כ היא מצוה שבין אדם לחברו. ואינה טעונה ברכה.

ובאמת הגר"א פרלא זצ"ל (במ"ע טז) הקשה: דהרשב"א [בשו"ת ח"א סי"ח ובמיוחסות סקפ"ט] ובה"ע (הק"ש ש"ג) ובאבודרהם (ש"ג) מבואר: דכל מצוה שבין אדם לחברו "ואפשר למעקריה". כגון: מצות כבוד דאב ואם, כיון דאב ורב שמחול על כבודם כבודם מחול, אין מברכין עליה. וא"כ לדעת הפמ"ג דמהני מחילת ציבור, קשה. אמאי טעונה ברכה? וכה"ק "בכתר" כהונה' על הספרי (פ' נשא). ונראה דזה כונת המהרש"א "דהוי בין אדם לחבירו. וסד"א דא"צ לברך".

עוד נראה, דהא דשרי עכ"פ לברך, משום דלא דמי לכבוד או"א וצדקה, שאביו אם ירצה יקבל, ירצה ימאן. דאי"ז גבוי אלא "דבר הרשות", וכן צדקה בענין אבל בברכת כהנים שכתב הרשב"א (סוף תמיד) בשם ס' המקצועות. וכן בס' חרדים, "שמצות עשה על ישראל להתברך", בזה תלינן דלא יסרב. ועי"כ אם ירצה לברך "יברך"! דוק.

עוד נראה בזה, דכיון שאמרו בתנחומא: אלא תהיו מברכין אותם "בכונת הלב" כדי שתשלוט בהם ברכה, ועיין מהרש"א (עי' לקמן ד"ב באהבה) שפירש: "כי ברכת המברך תחול כפי כוונת המברך". ולכך מדכרינן במטבע לשון ברכה "באהבה". וברכת כהנים עיקרה היא "כונת הלב" - ולא "ביטוי שפתים". וכבר כתב רע"א (שו"ת ס' כ"ט): דמצוה "שעיקרה בלב", אין מברכין עליה ברכת המצות.

רבה טובת הדפוס בעולם אשר על ידה יגדיל תורה ויפוצו מעיינותיה חוצה... וראוי לעם אלוקי אברהם לפתוח ידיהם לזה בעיני יפה. ובזה חלק כחלק יאכלו (פלא יועץ).

תרומות להחזקת "עומקא דפרשה"

ניתן למסור לחברי המערכת או להניח בחיבה שע"י אוצה"ס [עד 7:00 בערב]

הרב מנחם כהן

א. יש לברר בכהן שעדין לא בירך ברכת התורה ונזדמן לו קהל שרוצים שיברכם בברכת כהנים. אי רשאי לברכם קודם שמברך ברכת התורה.

ב. כמדומה שנהגו רבותינו להשתדל לעמוד לפני הכהנים בשעת הברכה הגם שגם העם שבצדדים בכלל ברכה נהגו להתברך כנגד הכהנים.

ויש לברר אי גם בנשים נוהג ענין זה, במקום שעזרת נשים משוכה בצד ההיכל אי יש לנשים להשתדל להיות לפני הכהנים. וראה במנ"ח מ' שע"ח שדן שאי תקוט שמצוה לישראל להתברך כדעת החרדים. אי יש את זה גם בנשים.

ג. בית הכנסת שכולם כהנים, נושאים כפיהם ומברכים לאחיהם שבשדות. ובספר הליקוטים ברמב"ם הביאו שבכה"ג אינם צריכים לברך בקול ודי לברך בלחש.

ויש לעין שבאופן זה לשיטת כמה אחרונים סגי שכהן אחד יברך וכהנים אחרים יצאו ידי חובת הברכה מדין שומע כעונה. אחר שבאופן זה לא בעי לברכה קול רם. ע' ביה"ל עה"ת בראשית, אכן בעמק ברכה נשיאת כפיים אות ה' נקט שכונת הביה"ל שדין האמירה שבברכת כהנים היא אמירה לאחרים.

ד. דעת המג"א קכח. כח בשם הרדב"ז שכהן העומד בתפילה והגיע הש"ץ לברכת כהנים צריך להפסיק תפילתו ולעלות לדוכן כיון שהיו מצוה מהת'.

ויש לדון בגדרי עוסק במצוה למה לא יפטר מלברך. ובאחרונים הוכיחו ע' גמ' סוכה י: שאף העוסק במצוה דרבנן נפטר מקיום מצוה מהת'.

ה. ירושלמי ברכות פ"ה עיר שכולה כהנים עולים לדוכן. ומי עונים אחריהם אמן הנשים וטף.

והוקשה לאחרונים א"כ יש להם לברך את הנשים. ויישב הב"ח דקמ"י בבנות כהנים, והרבה יש להתישב וכי בנות אהרן שאני מבנות ישראל שלא שיכים לברכה דהן אמנם כבנים מתברכים מפי הקב"ה זהו ככהנים המברכים ומחודש הוא כלפי בנות אהרן.

בדין אמור להם

הרב אברהם גוטל

עובדא הוי דא' מהכהנים העומדים לברך נדמה ה' לו ששמע קריאת "כהנים" ע"י מאן דהוא והתחיל בברכת המצוות ואחריו נמשכו כל הכהנים והורה הרב שהיה במקום לא' מהקהל לקרוא "כהנים" בסיום ברכת המצוה לפני יברך. ולכא' סברתו דאם בלא קריאת כהנים חסר ב"אמור להם" כל הציבור יפסיד מצוה דא' ולכן לכאורה צדק בהוראתו.

אך יש לדון דהנה אם נימא שבאמירת יברך וכו' ע"י החזן אין מתקיים ה"אמור להם" ותשאר מצוה דרבנן א"כ יוצא שברכו ברה"מ על מצוה דרבנן ולאחר שקראו להם כהנים הרי שנתחייבו בדא' וא"כ ברכת המצוות שברכו לא חלה על המצוה שמקיימים. ויש לדון אי ברכה אדרבנן מהני למצוה דא' ואכמ"ל.

וא"כ זו שאלה שאף וע"ז שקרא להם יקיימו דא' אך הרי "ערום לא יתרום" ושמא עדיף ה' ההעדר. וכיון שזה דבר הקורה לעיתים, בפרט במקומות אשר אין ממונה קבוע לקריאת כהנים, צ"ע גדול היאך לנהוג בכה"ג.

וכאן המקום לצוות ככרוכיא על המנהג המשונה המושרש בחלקים מהציבור אשר הש"ץ משום מה מקריא את מילות ה"יברך" בקול נמוך וכמעט בלחש באופן שמתאים יותר להגדרה של משמיע לאוזנו... מאשר אמור להם, ובפרט שאינם ממתנים שיכלה ה"אמן" מהציבור או מלות הבר"כ מהכהנים ואז אין הכהנים שומעים כלל ולא מתקיים תנאי זה בהמצווה. [יצוין שיש אולי ענין להקריא בקול נמוך מהכהן כשישי רק כהן אחד, ואז אם המקריא אומר בקול ובנעימה אפשר ויטעו ויאמרו אמן עליו עוד קודם שברך הכהן, ואולי מזה נשתרבה הטעות הנ"ל למקרים אחרים].

עוד הסתפקתי באם המקריא אינו יודע לבטא ש"ש כראוי ומזכירו בחיריק במקום חולם וכל כה"ג אם חשיב שהקריא להם או דמנפשייהו דקאמרי, דהא הוא לא אמר כזאת וא"כ יש לדון אם אמירה בדין יזות עוזר.

כמו"כ יש להסתפק בכהן שעלה ביחיד ואח"כ ה' במקום אשר שמע קריאת כהנים ולא עלה, אם חשיב שמבטל עשה או לאו, וזה לכאורה תלוי איך מוגדר גדר זה של "להם" אם בא לאמור שאין שום קיום ביחיד פרט לדרבנן או שרק חיוב אין אף קיום יש בכל בר"כ שהיא. רק חיוב וביטל עשה ליכא בגוונא דכהן יחיד.

ונפק"מ גדולה לכהנים גופייהו, באופן שעלה ביחיד אם יש לו לטרוח ולחזר אחר בר"כ בשניים בכדי לקיים גם מדאו'.

הרב שאול נייגרשל

הביאור הלכה בהלכות נשיאת כפים ר"ס קכ"ח מביא את ש' החרדים "ישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה ומכוונים לבם לקבל ברכתם כדבר ה' הם נמי בכלל המצוה" ואילו דעת הריטב"א (סוכה לא) "דליכא חיוב ישראל להתברך, דמצוה זכהן הוא". ואמנם דעת הדבר אברהם שאין מחלוקת ביניהם דגם לדעת החרדים אין מצוה לישראל לחזר אחר הברכה ורק אם הוא שומע הוא מקיים מצוה. אבל דעת שאר אחרונים (עי' מנ"ח שעח והתי"ס כב והפלאה כתובות נד: עמק ברכה ז' ועוד) שיש כאן מחלוקת ברורה בין החרדים לריטב"א.

ולכאורה יש ראייה לריטב"א מהגמ' (סוטה לה): בהכנ"ס שכולם כהנים מברכים לעם שבשדות, והגמ' מעמידה זאת שהעם בשדות אנוסים ולא יכולים לבוא להתברך, והברכה חלה עליהם. ולפי החרדים אם יש חיוב להתברך וע"י שניהם נוצרת המצוה איך היא חלה עליהם אפי' שהם אנוסים, אפשר לומר שהם נפטרים מקיום המצוה, אבל לא שהברכה תחול עליהם, דיש חיוב "אמור להם" פנים מול פנים, וע"כ כריטב"א, שהמצוה חלה גם ללא שהישראל פנים מול פנים ו"אמור להם" מדבר כשעומד מאחורי הכהן שמראה שהברכה לא חשובה לו, אבל בשדות כשהוא אנוס הברכה חלה עליו. ומכח זה רוצה הדב"א לומר שהלימוד של "אמור להם" זה אסמכתא בעלמא, אבל זה דוחק, דא"כ ביטלנו את שיטת החרדים דהוא סובר שיש ביטול עשה, כשהישראל לא מתברך, ולא חיוב מדרבנן.

ויש להביא ראייה לשיטת החרדים מהגמ' (סוטה לה) "כה תברכו" בקול רם או אינו אלא בלחש ת"ל "אמור להם" כאדם שאומר לחברו, וכ"כ בספרי "אמור להם" שיהיו כולם שומעים, וזה לעיכובא. ומכח זה הוכיח העמק ברכה (ברכת כהנים ט"ח) כשיטת הביה"ל שאין דין ששומע כעונה בברכת כהנים, שכהן מברך והשני שומע דחסר בתנאי של "קול רם" שזה חלק מהברכה, והחזו"א חולק וסובר שיש כאן שומע כעונה משום דהוי התאחדות השומע והמשמיע לדבר אחד, וגם ה'קול רם' מתייחס אליו. ואם נאמר שה'קול רם' זה כדעת הספרי שהציבור צריך לשמוע, א"כ גם אם מתייחס אליו ה"קול רם" מ"מ הקהל לא שומע את הכהן השומע, וחסר בברכה שלו. ולפי"ז יובן הרמב"ם (פ"ד מתפילה ה"ב) "ואין הכהנים רשאים להוסיף ברכה וכו' לא בקול רם ולא בלחש שנאמר 'לא תוסיפו'", והקשה המשנ"ב (ס' קכ"ח סקכ"ז) למה עובר על 'בל תוסיף' כשהוסיף בלחש, הרי הוא עובר רק אם עשה זאת עם כל התנאים של ברכת כהנים המעכים בנשיאת כפיים, וזה כולל ב'קול רם' שמעכב אפי' בדיעבד (מ"ב סק"ט). ולפי הנ"ל זה מתורץ שדווקא התנאים הקשורים לעצם המצוה' (עמידה, לשון הקודש, נשיאת כפיים) הם מעכבים בדיעבד, אבל 'קול רם' זה לא תנאי בדיבור של הכהן אלא בשמיעה של הישראל, וזה רק לתתחילה ובדיעבד לא מעכב. וכ"פ בשו"ע הגר"ז סכ"ג, ולכן שפיר כתב הרמב"ם דגם בלחש יש 'בל תוסיף'.

ומוכח מזה כדעת החרדים שיש מצוה לישראל להתברך ולכן ה'בוקל רם' זה דין בקהל שישמעו, דלריטב"א אין חיוב כלפי ישראל א"כ ה'בוקל רם' זה תנאי בברכת הכהן, וזה דלא כספרי שהחיוב הוא בשמיעת הישראל (וכמו שמוכיח העמק ברכה כדעת הביה"ל). אלא בדאמת צ"ב בדעת הרמב"ם והחרדים דבדיעבד לא מעכב, וכן אמאי הברכה חלה על העם שבשדות כשהם אנוסים, והנראה לומר (וכ"מ בהערות הגר"ש אלישיב כתובות נד:) וכ"כ המנחת אשר) שיש כאן שני חיובים, א) הכהנים נצטוו לברך את העם, והברכה נאצלת על העם שבשדות כשהם אנוסים וזה מצד הכהן המברך. ב) הישראל חייב לשמוע את הברכה וזה מצד הישראל המתברך זוהי צורתה של המצוה כלפיו. ולפי"ז מה שפסק הרמב"ם (ושו"ע הגר"ש) שה'קול רם' לא מעכב, והראיה מהעם שבשדות, זה מצד הכהן המברך ולכן גם בלחש בדיעבד הברכה נאצלת על הישראל, ומה שהישראל צריך לשמוע זה מצד המצוה של הישראל המתברך, והתנאי של 'קול רם' זה רק מצד הכהן המברך ולכן זה מעכב גם בדיעבד.

ולפי"ז אפשר לומר שדעת החזו"א בשומע כעונה תהיה כדעת הריטב"א וה'קול רם' זה תנאי בכהן ולא בישראל, וע"י התאחדות השומע והמשמיע, לא צריכים למציאות שבפועל הישראל ישמע דעליו אין חיוב לשמוע, והביה"ל יסבור כדעת החרדים שה'קול רם' זה תנאי בישראל המתברך וזה מעכב בדיעבד, ללא קשר ללכהן המברך שהוא יוצא בדיעבד בלחש.

ויוצא שכל המחלוקת בין הביה"ל לחזו"א זה דווקא בברכת כהנים, אבל בשאר דברים שצריך תנאי ללווה למצוה, כגון מגילה מתוך הספר, שם גם לדעת הביה"ל יועיל 'שומע כעונה', דווקא בנשיאות כפיים שהתנאי של 'קול רם' הוא כלפי העם לא מועיל 'שומע כעונה'. (ועי' באבי עזרי' הל' נשיאות כפיים פ"ד הכ"א).

ולפי"ז צע"ג דברי הביאור הלכה ס' קכ"ח סעיף כ"ז, על דברי השו"ע שכהן אינו רשאי להוסיף מדעתו יותר מהשלושה פסוקים ואם הוסיף עבר על 'בל תוסיף', שזה דווקא כשהברכה הנוספת הייתה עם כל התנאים הנלווים לברכת כהנים וזה כולל 'קול רם', ולכן נשאר בצ"ע על הרמב"ם שסובר שגם בלחש עובר, ומשמע שעובר גם ללא שאר התנאים הנלווים. ויש להקשות מ' צדדים, א) במש"כ בדעת הרמב"ם שעובר בכל תוסף גם בשאר התנאים, והרי כל מש"כ זה דווקא לגבי ה'בלחש' שדעתו שזה לא לעיכובא, וכדעת החרדים, שזה דין בשמיעת העם, ולא בברכת הכהן, אבל בשאר התנאים (לשה"ק, עמידה וכו') זה מעכב גם בדיעבד, ובלעדיהם לא יעבור ב'בל תוסיף', וכן מדוע נשאר בצ"ע לגבי ה'בלחש' אם לשיטתו זה לא מעכב. ב) דברי המשנ"ב

עצמם צ"ע דהוא פוסק את שיטת החרדים בתחילת הסימן, וע"כ שה'בוקל רם' בדיעבד לא מעכב, ואין פסק בסק"נ דלא כשו"ע הרב אלא שה'בוקל רם' מעכב.

הרב שמחה הולנדר

הביאור הלכה מביא בהקדמתו להל' נשיאות כפים דעת החרדים דישראל העומדים כנגד פני הכהנים ומכוונים לקבל ברכתם הם נמי בכלל המצוה של ברכת כהנים ואע"פ שכ' הערוך השלחן דלאו דווקא הוא דהיכן מצינו מ"מ משמעות הפוסקים הוא כמו שהדין האג"מ ח"ד כ"א כפשוטו שיש מצוה על הישראל להתברך והא דיש לטעון דאמאי אין מברכין ע"ז כבר מובא בשם מרן הגרש"ז אורבאך שלא תיקנו חז"ל ברכה אלא על מצוה שבא ע"י מעשה כציצית ולולב משאי"כ פה הכהן מברך והישראל מתברך ממילא. אבל יש לדעת דהמנח"ח בס' שע"ח מביא מהריטב"א בסוכה דף ל"א: דהמצוה הוא של הכהנים לבד ולא של הישראל וכן מביאים בשם החזו"א דהישראל רק מסייע להכהן כדי לקיים מצותו ולא שמקיים הישראל מצוה מצד עצמו.

וכבר ידוע השאלה מה שקורה הרבה פעמים שא' עומד באמצע שמו"ע והש"ץ מגיע לברכת כהנים דיש לדון האם ימשיך להתפלל או ישתוק ויכוון לברכתם. והנה אם עמד להתפלל ביחד עם הש"ץ מהתחלה כבר פסק מרן הגרש"ז א"א בס' שיח הלכה דהוי כמו הבעל תפלה בעצמו ויכול לשתוק ואפי' יכול לענות אמן על הג' ברכות [כמו שכ' המ"ב ס"ק ע"א לגבי הש"ץ בעצמו דרק על הברכה של אשר קדשנו בקדשתו של אהרן יש להחמיר לא לענות אע"פ שיש אחרונים כמו הט"ו והח"א דמקילין גם בזה לענות אמן וכמו שראיתי שכן היה נוהג מרן הגר"י פישר] וכמו שמביאים תשובה מר' אברהם בן הרמב"ם בשם אביו שהובא בס' מעשה ורקח ח"א דלא גרע מקדושה שהיחיד עונה ביחד עם הש"ץ כשמשתפל אתו וכן רואים מהערוך השלחן דכ' עוד יותר דכשארין כהן יגיד ביחד עם הש"ץ ברכנו בברכה המשולשת [אלא שבזה אמר לי מרן הגר"ח קניבסקי שלא נוהגין כמו הערוך השלחן להגיד ביחד אבל גם הוא הסכים בזה שטוב לשתוק ולהקשיב] אבל פה נשאלת השאלה מה לעשות כשהוא באמצע שמו"ע ממש ולא אחרי ברכת הטוב שמך ולך נאה להודות.

ולכ' יש תלות את זה בשני הצדדים האם יש מצוה על הישראל להתברך דלפי החרדים יהא חייב להקשיב [וכמובן לא לענות אמן] ולפי הריטב"א י"ל דהוי הפסק אפי' לשתוק ולהקשיב. ולמעשה האג"מ הנ"ל פסק דבוודאי יש לו להפסיק ולהקשיב באמצע שמו"ע ומשמעות התשובה הוא דזה באמת בגלל דהוא פוסק כמו החרדים דיש מצוה על הישראל להתברך, [ומה דכ' שם דאין ללכת באמצע שמו"ע כדי לעמוד מול הכהנים ע' בח"ה ס' כ' דסותר עצמו וסובר דאפי' יש ללכת באמצע שמו"ע כדי לעמוד לפני הכהנים וצ"ע] אבל אמר לי מרן הגר"י ש' אלישיב שליט"א דאע"פ שהוא יודע שר' משה פוסק כן מ"מ נראה לו דיש לחוש להפסק ויית' להמשיך ולהתפלל. [וע' בבירור הלכה תליתאה שהשמועה בשם החזו"א שהובא בס' דינים והנהגות ועוד מקומות בנוגע לשאלה זו הוא בכלל לא ברור].

וכן יש לדון מה הדין אם צריך לעבור בתוך ד' אמות של המתפלל כדי להקשיב לברכת כהנים דהרי כבר ידוע שי' הדעת קדושים דיכולים לעבור כנגד המתפלל כדי לענות לקדושה וכן לקיים כל מצוה ואע"פ שלגבי קדושה אמר לי מרן הגר"י ש' אלישיב שליט"א שא"א לסמוך עליו שאין שום חיוב על מי שלא מתפלל באותה מנין לענות לקדושה [וכן המשמעות של המ"ב ס' ס"ט ס"ק ט"ו] מ"מ אמר לי מרן שליט"א דבנוגע לדבר מצוה כן סומכים על הדעת קדושים וכגון שפוסקים שמותר לעבור כנגד המתפלל כדי לתפוס תפלה בצבור. ולפי"ז ככהן עצמו שבוודאי יש לו מצוה לברך פשיטא שיכול לעבור כנגד המתפלל ועוד יותר כ' לי מרן הגר"ח"ק [במכתב] שמותר לכהן לעבור כנגד המתפלל גם כדי ליטול ידיו [ורק ללוי אסור כדי ליטול ידי הכהנים] אבל בישראל שרוצה לשמוע ברכת כהנים בשלמא לפי החרדים דיש מצוה גם על הישראל אז יהא מותר לעבור כנגד המתפלל אבל לפי הריטב"א דאין מצוה לכ' יהא אסור חוץ אם נגיד דהרי גם לפי הריטב"א המ"ב ס' ס"ט ס"ק ט"ו דאע"פ שזה לא מצוה על הישראל הא מ"מ הוא מסייע להמצוה של הכהן וא"כ אולי י"ל דזה קצת דומה להר"ן בקידושין פ"ב דנוקט דאשה אע"פ שהיא אינה מחויבת בפריה ורביה מ"מ כיון שהיא מסייעת לבעלה לקיים מצותו יש לה עדיין איזה שם מצוה שמספיק כדי שיהא הדין של מצוה בה יותר מבשלוחו, ולכן ה"ה כאן עדיין יש איזה שם מצוה שמספיק כדי להתיר לעבור כנגד המתפלל. וצ"ע.

שוב מצאתי שהדבר אברהם ח"א ס' ל"א מציא שי' החרדים והריטב"א אבל כותב שאולי י"ל שזה לא מח' וגם הריטב"א מסכים דזה מצוה רק דסובר דהמצוה על הישראל הוא לא כמו המצוה של הכהן דהמצוה על הכהן הוא שחייב לחזר אחריה לקיימה והמצוה על הישראל הוא רק שאם הכהנים מברכים אז יש לו להקשיב ויל"ע.

הרב יונה טאובר

כתוב בספר החרדים פרק ד' אות י"ח (מצוה) לברך כהן את ישראל שנאמר 'כה תברכו את בני ישראל' וישראל העומדים פנים כנגד פני כהנים בשיטה ומכוונים את לבם לקבל את ברכתם דכבר ה' הם נמי בכלל המצוה. מבואר שיטת החרדים שגם לישראלים יש חלק במצוה זו במה שהם מתברכים על ידי כהנים. אולם הריטב"א במס' סוכה דף ל"א כותב "דליכא חיובא אישראל להתברך, מצוה דכהן הוא".

בספר דבר אברהם חלק א' ס' ל"א מביא ראייה לשיטת החרדים מדברי הירושלמי במגילה שאסור להסתכל בכהנים בשעה שמברכים משום שיש בזה היסח הדעת למתברך. ואם אין שום מצוה על הישראל להתברך מה איכפת לן אם מסיח דעתו בשעת הברכה. אכן הדב"א טורח לבאר שאין מחלוקת בין הריטב"א לחרדים אלא שיש חילוק בין מצות הכהנים למצות הישראלים. שמבואר שאחרי שהכהן נקרא לעלות לדוכן ע"י שקוראים "כהנים" יש חיוב על הכהן לברך ואם נמנע מלברך מבטל מצות עשה של "כה תברכו". אבל על ישראל אין מצוה בקום ועשה להתברך ורק כשמתברך מקיים בזה מצוה לדעת החרדים. ומדייק מספר החרדים ממה שכתב "הם נמי בכלל המצוה" משמע שזה רק "בכלל" המצוה של הכהנים.

והנה הראב"ד בפירושו למסכת תמיד בפ"ז משנה ב' מביא בשם ספר המקצועות לרבינו חננאל בענין כהנים שהתנהגותם פוגע בברכתם. וכותב "ולא עוד אלא שאין מוציא את ישראל ידי חובתם". נראה מדברים אלו של רבינו חננאל א] שסובר כשיטת החרדים שיש מצוה לישראל להתברך. ב] שהמצוה אינה כמו שמפרש הדבר אברהם שזה מצוה קיומית בלבד אלא שזה חיוב של ממש עד כדי כך שצריכים להוציא ידי חובתם.

ובאמת נראה שאין סיבה לדחוק ולומר שהריטב"א אינו חולק על החרדים כמו שאמר הדבר אברהם. שהחתם סופר כותב בתש' או"ח ס' כ"ב שרוב הראשונים אינם סוברים כשיטת החרדים, אם כי אינו כותב את מקורותיו, לפי זה י"ל שהריטב"א הוא בין אלא שחולקים על החרדים שאין מצוה על ישראל להתברך. ולפי זה יש לומר שגם החרדים סובר לרבינו חננאל שהמצוה של ישראל להתברך הוא מצוה חיובית של ממש ושלא כדברי הדבר אברהם.

והנה החרדים אינו כותב מנין לו חידוש זה שיש מצוה לישראלים להתברך. הדבר אברהם שם כותב שי"ל שהמקור ממה שכתוב במצות ברכת כהנים "אמור להם" והיינו שיש מצוה על הציבור לקרוא לכהנים לברך, ומזה נראה שמוטל על הציבור להתברך ומשום כך הוא חייב לקרוא לכהנים לברך אותו. אכן לפ"ז מכיון שאין מצוה לקרוא "כהנים" בפחות משני כהנים כמו כן אין מצוה לישראל להתברך בפחות משני כהנים שהרי הא בהא תליא.

אכן נראה שיש לומר דרך אחרת בזה. המנחת חינוך מביא את שיטת החרדים ומעיר שלפי דבריו נשים פטורות ממצוה זו. וטעמו שאין ברכת כהנים בלילה משום שנאמר "לברכו ולשרת בשמו". ומכיון שהוקש שברכת כהנים לעבודה בבית המקדש שנקרא "שירות" אם כן כמו שאין עבודה בלילה כך אין ברכת כהנים בלילה. לפי זה מצוה זו של ישראל להתברך הינה מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות. אח"כ מביא המנ"ח שמסקנת הגמ' בתענית דף כ"ז שהיקש זה אינו אלא אסמכתא ואין הקפדה מן התורה שברכת כהנים יהיה זוקא ביום ונשים חייבות להתברך כמו אנשים. אמנם מדברי הט"ו באו"ח ס' קכ"ח ס"ק כ"ז וס"ק ל"ה ברור שסובר שהוא היקש גמור מן התורה ואינו אסמכתא. ומה שקשה עליו מדברי הגמ' הנ"ל בתענית כ"ז יעויין בפרי מגדים מ"ז שמבאר שהענין תלוי במחלוקת תנאים והט"ז סבר שהלכה כר' נתן שסובר שמדאורייתא הוקש ברכת כהנים לעבודה.

לפי זה יש לבאר את המחלוקת בין החרדים לשאר הראשונים אם יש מצוה על ישראלים להתברך. ד"ל שהחרדים סובר כדברי הט"ז שהוקש ברכת כהנים לעבודת הכהנים. אם כן כמו שאר עבודות בבהמ"ק זה עבודה שהכהנים עושים בשביל כל העם ובודאי יש לכל ישראל חלק בו כמו שיש להם חלק בקרבנות שמקריבם וכו'. ומה שכתוב בגמ' בנדריים ל"ה למסקנה דכהנים שלוחא דרחמנא ולא שלוחא דידן, נראה שזה רק לגבי פרטי דיני שליחות אבל בודאי הכהנים עושים את עבודתם במקדש בשביל כל ישראל שהרי הקרבנות נקנים משקלי הציבור משום שזה בעצם החובה של העם שהכהנים עושים בשבילם וזה הכוונה קרבן ציבור. ואם ברכת כהנים נקראת שירות ככל העבודות במקדש גם היא נעשית בשביל ישראל ובשליחותם ויש לישראל חלק במצוה. אבל אם נאמר שברכת כהנים אינה עבודה והיקש אינו אלא אסמכתא אם כן המצוה הוא מצות הכהנים לבד ואין לישראל חלק בה. לפי זה מבואר שדעת החרדים שברכת כהנים עבודה היא ומצוה על כל ישראל המתבצעת על ידי הכהנים כמו שאר עבודות המקדש. והריטב"א ודעימא סוברים שברכת כהנים אינה שירות והיא מצוה הכהנים בלבד ולישראל אין חלק בה.

הרב יצחק לוי

נסתפקתי בכהן הפסול לנשיאת כפים, האם הוא מתברך מפי אחיו הכהנים, וממילא יצטרך לעמוד מול הכהנים המברכים בפנים כנגד פנים כדי להתברך, או דילמא אין הכהנים מברכים אלא את הישראלים וכמו שנאמר 'כה תברכו את בני ישראל', ולא את הכהנים. ואת"ל שאין כהן פסול מתברך מפי אחיו הכהנים, יל"ע האם הוא מתברך עכ"פ מפי הקב"ה, דהנה בחולין (מט.) תניא, "כה תברכו את בני ישראל, דבי ר' ישמעאל אומר, למדנו ברכה לישראל מפי כהנים, לכהנים עצמן לא למדנו, כשהוא אומר 'ואני אברכם' הוא אומר כהנים לישראל והקב"ה מברך לכהנים, ר"ע אומר למדנו ברכה לישראל מפי כהנים, מפי גבורה לא למדנו, כשהוא אומר 'ואני אברכם' הוא אומר כהנים מברכין לישראל והקב"ה מסכים על ידם, אלא ר"ע ברכה לכהנים מנא ליה, אמר רב נחמן בר יצחק מ'ואברכה מברכין', א"כ יל"ע אם כהן פסול מתברך עכ"פ מהקב"ה.

הנה בסוטה (לח): אמרו, 'אמר ריב"ל, כל כהן שמברך מתברך ושאינו מברך אין מתברך, שנאמר 'ואברכה מברכין', ופסקו הרמב"ם (תפילה פט"ו הי"ב). לפ"ז נראה, דכהן פסול שאינו מברך אינו מתברך כלל, לא מפי כהנים ולא מפי הקב"ה, שכן משמע לשון הגמרא שאינו מתברך כלל, דאי מתברך או מהכהנים או מהקב"ה, לא שייך לומר בסתמא שאינו מתברך, וע"כ שאינו מתברך כלל.

אמנם רש"י בסוטה שם כתב, 'ואברכה מברכין'. דאילו 'ואני אברכם' ישראל קאי וכר"ע בחולין (מט.), ומשמע דס"ל דלר' ישמעאל דדריש ברכה לכהנים מ'ואני אברכם', הכהנים בכלל הברכה אף אם אינם מברכים, וכ"כ בחת"ס בחולין שם. אמנם להלכה אין בזה נ"מ, דהרי קיי"ל דהלכה כר"ע מחבירו (כתובות פה. ועוד), גם רש"י סוטה (לט): ד"ה מה פירש כר"ע, גם הרמב"ם (תפילה פט"ו הי"ב) פסק כדברי ריב"ל והביא קרא ד'ואברכה מברכין', ונמצא לכאורה דלהלכה ברור דאין כהן הפסול מתברך כלל.

והנה החת"ס בחולין שם כתב דדרשה דריב"ל הוי מיעוט לכהן שיכול לברך ומונע את עצמו מלברך, ומשמע מדבריו דכהן שנאנס או כהן פסול הוי בכלל הברכה אף לר"ע, וכן צידד באגר"מ (או"ח ח"ב סימן לא). אלא דמ"מ צ"ב לר"ע דכל הברכה לכהן היא רק מקרא ד'ואברכה מברכין', א"כ כהן שבפועל אינו מברך מנא לן שמתברך. וי"ל, דאף לר"ע דיליף ברכה לכהנים מ'ואברכה מברכין', אין הכוונה דוקא לכהן המברך בפועל, אלא הברכה היא לשבט הכהנים המברכים, וגם כהן שאינו מברך הוא בכלל, אלא דכהן שיכול לברך ואינו מברך נתמעט מברכה, דבזה גילה דעתו שאין המצוה והברכה חביבה עליו, אבל כהן פסול שאין יכול לברך י"ל דלעולם הוי בכלל הברכה.

אמנם צ"ע, דאיך יתכן לומר דלר"ע הוי מיעוט מיוחד למונע את עצמו מלברך, הרי לדבריו בעינן לקרא לרבות ברכה לכהנים המברכים, ואין הפסוק מיותר כלל, ובשלמא אם ממעטים את כל מי שאינו מברך, א"כ א"צ מיעוט מיוחד, שזה נדרש ממשמעות הפסוק, אבל אם אנו מרבים גם את שאינו יכול לברך ומי שהוא אנוס, וממעטים רק את המונע עצמו, א"כ בעינן לזה דרשה מיוחדת, ומנא לן. ועוד, דפשטות לשון הגמ' לא משמע דהוי מיעוט, דלפ"ז היה לריב"ל לומר רק דכהן שאינו מברך אין מתברך, ומזה שכפל לשונו לומר דדוקא כהן המברך מתברך, משמע דעצם הברכה הוא תנאי כדי להתברך. ועוד, דלכאורה כהן המונע את עצמו מלברך מסביר אינו מתברך וא"צ לזה מיעוט כלל, דלא גרע מישראל דלא אגיס דמסברא אינו מתברך, כיון שאין הברכה חשובה בעיניו.

ומ"מ יש לדון בזה לפי המבואר ברא"ש (מגילה פ"ג סימן כב) דלא גרס ה"א ד"כ שאין מברך אין מתברך, א"כ י"ל דס"ל להלכה דאף כהן המונע את עצמו מלברך מתברך, וכ"ש מי שאינו יכול לברך. אלא די"ל דאף הרא"ש דלא גרס מיה, מודה לדינא דכהן שאינו מברך מתברך, דבשלמא אם הוי מיעוט מיוחד י"ל דלהרא"ש אין ממעטין כן, אבל אם נאמר דאינו מיעוט מיוחד אלא דדרשינן ליה ממשמעות, א"כ י"ל דהרא"ש אינו חולק בזה. אבל מאידך י"ל דהרא"ש מפרש דהברכה היא לשבט הכהנים, ולפ"ז גם הכהנים שאין מברכים הם בכלל. אמנם הרמב"ם ה"ל גרס כל המימרא.

עוד יש לצדד ולומר דריב"ל בא למעט רק כהן שיכול לברך אלא שנאנס, דכהן פסול שאין יכול לברך הוי בכלל "בני ישראל" ומתברך מפי הכהנים, דכל מה שנדרש בחולין ברכה לכהנים בפני עצמן אינו אלא לכהן שיכול לברך, אבל כהן פסול אינו בכלל הכהנים לענין ברכת כהנים אלא הוי בכלל בני ישראל. ועיי' סוטה (לח) דמרבין מ'אמור להם' דהברכה היא גם לגרים נשים ועבדים, וי"ל דה"ה כהנים פסולים הוי בכלל ריבוי ד'אמור להם'. וכן נקט באגר"מ שם. וע"ע במאירי סוטה (לז): ואכמ"ל בזה.

הרב מיכאל ברוך הכהן קופר

המנהג של אחינו בני חו"ל יותר משבע מאות שנה הוא לא לעלות לדוכן כי אם ביו"ט במוסף ויש לעיין בזה דלכאורה מבטלין הם מצוה גדולה שיש בו ג' עשין ומונע השפע של ברכות מלבוא לעולם, וידוע שהגר"א רצה להנהיג שישאו הכהנים ידיהם גם בחול בחו"ל ויום אחד החליט בדעתו שמחר ישאו ובאותו לילה נתפס בבית האסורים ואמר שזה סימן מן השמים, וגם תלמידו ר' חיים וולאזין השתוקק להנהיג כן ובאותו יום פרצה שריפה בחצי העיר ובביהכ"ס רח"ל (משיב דבר ח"ב ס' ק"ד), והערוך השלחן (קכח,סד) כתב... אבל מה נעשה כאילו בת קול יצא שלא להניח לנו לישא כפים בכל השנה כולה, ובשו"ת בית אפרים (או"ח ס' ו') כתב דהבא לשנות המנהג הוא מזלזל בכבודן של הראשונים כאילו ח"ו היו מזלזלין במצוה זו וסיים דמנהג עוקר הלכה והפורש מן המנהג הוא כפורש מן החיים וכו' ע"ש.

א) הב"י (סוף ס' קכ"ח) בשם האגור כתב מפני שמנהג הכהנים לטבול מקודם וקשה להם לטבול בחורף בכל יום, רק ביו"ט שחיבי אדם לטהר עצמו ברגל. ותמה על זה הב"י דדחק עצמו לקיים המנהג אבל אינו מספיק הא הוי חומרא דאתי לידי קולא ותלי תניא בדלא תניא שהרי טבילה לנ"כ לא הוזכרה בתלמוד ולמה יבטלו בשביל זה ג' מצות עשה (וע' שו"ת בית אפרים שם שדן בזה).

ב) בשו"ת מהרי"ל החדשות (ס' כ"א) כתב משום טורח הציבור (וביטול תורה). וזה תמה מאוד למנוע דוקא נ"כ ולא משאר חלקי התפילה, ואפשר כוננו כרמ"א המובא להלן.

ג) מהרי"ל (שם) כתב מפני שגוים מצויים בביהכ"ס, וגמ' סוטה לח. איתא דעכו"ם אינו בכלל הברכה, ועיין זרע אמת (ח"ג ס' י"ב) דמפרש דהם הוי חציצה בין המברכים להתברך.

ד) הרמ"א בדרכי משה כתב משום ביטול מלאכה שהכהנים והעם טרודין במחייבתם בגלותן ואינם שרויים בשמחה לכן אין נ"כ ביום שיש בו ביטול מלאכה ואף בשבת לא מפני שטרודים במחשבתם על פונסתם וכן פסק בהגהתו ס' מ"ד, והגר"ח פ' שיינברג שליט"א אמר דמזה משמע דזוכים טפי בא"י להיות בשמחה.

ה) בשו"ת רמ"ע מפאנו (ס' צ"ה) מביא שיש מי שכתב סמך למנהג זה דכתיב "וישא אהרן את ידיו וגו' וירד מעשות החטאת" לפיכך נהגו שלא לשאת כפיהם אלא ביו"ט במוסף שיש בו חטאת. וכתב עליו שהוא טעותא רבתא, ע' משיב דבר (ח"ב ס' ק"ד).

ו) החת"ס (שו"ת או"ח כ"ג) מפרש על פי פסוק הנ"ל שמורה לנו דנ"כ הוא אחר עבודה, ותפילה הוא במקום עבודה, ואם אין עבודה רצויה הוי פיגול וגם נ"כ לא תחל על המתברכים ורוב התפילות בלי כוונה ותפלה בלא כוונה כקרבן שאינו רצוי. (וע' חוט המשולש דברו ר' נתן אדלר נשא כפיו בכל יום).

ז) בשו"ת בית אפרים (שם) כתב דכיון דהכהנים בזמן הזה הוי רק כהני חזקה דאין להם כתב יחוס אם כן יכול להיות דעברים על עשה של "כה תברכו" אתם ולא זרים, וגם מונעים מצוה עשה של ישראלים להתברך (לדעת החרידים) (וצ"ע דמ"מ נמנעים) וגם הוי חשש ברכה לבטלה, וביו"ט... ובא"י... וכו' ע' שם.

ח) עוד כתב שם עפ"י דברי ספר המקצועות (המייחס לרבינו חננאל) דהיכא דאיכא נדה בביתא דכהן אסור ליה למיסק לדוכן, ואע"פ שהפ"ח (ס"ק ל') כתב על זה דאין לפרסמו דאינו מעיקר הדין וכו', אעפ"כ... ע' שם, לכן ראו הגאונים הקדמונים למעט בענין נ"כ, וע' שו"ת מהרש"ם (ח"ח ס' כ"ה) שכתב דזה רק במקדש.

ט) ההפלאה (נתיבות לשבת ג:א) כיון שמעלין מדוכן ליוחסין משום דאי לאו כהן הוי כולי האי לא מחציף נפשיה לכן דוקא ביו"ט כאשר הרבה מצויים בבהכ"ס אז יש חזקה דלא מחציף, (וצריך לומר דיו"ט בשחרית איכא מתאחרים).

י) בשו"ת בנין שלמה (ס' י') מחדש ע"פ מה שכתב המש"ז בסוסי" קכ"ח המנהג שכי' הרמ"א בס' מ"ג דאבל על או"א אינו נ"כ כל י"ב חדש והוא עפ"י דעת הט"ס ס"ק כ"ז דהיקש נ"כ לעבודה הוי היקשא גמור, להכי כהן פרוע ראש אסור בנ"כ כמו לענין עבודה, וכיון דאבל אינו מגלח כ"א בשיעור גערה ג' חדשים ולא מהני הרגל לזה, וזהו יסוד המנהג ושוב לא פלוג בזה עכ"ד הפמ"ג, ולפי"ז י"ל דחוששים שהם פרועי ראש שאין דרך במדינות אלו לגלח כל ל' יום ואדרבא אין מגלחין עד זמן מרובה, רק ליו"ט שמצוה לגלח, אז נ"כ.

יא) בשו"ת ארץ צבי (ח"א ס' ל') מחדש על פי הגמרא עירובין סה. יכולני לפטור כל העולם מדין תפילה משום "שכורת ולא מיי"ן" ושכור פטור מתפילה, וכן הכהנים אסור בנש"כ, וכיון דעיקר שכרות הגלות הוא מחמת בלבול הדעת ביו"ט שהוא זמן שמחה כאילו פג יינם.

יב) ע' ויואל משה מאמר לשה"ק אות כ"ד.

יג) ע' מועדים וזמנים ח"א ס' ל"א) וע' שאלת רב ח"א פ' י' שאלה ג'). ונ"ל לומר שזה להורות לבני חו"ל שדוקא בזכות שיש פה לרוב חרדים לדבר ה' עמילים בתורה מדקדקים במצוות וללמדם דדוקא על ידי זה בא להם כל ההשפעות של ברכה והצלחה. (וע' בתשובת והנהגות ח"א ס' ק"ל).

ונסיים בדברי מרן הב"י ישר כחם לבני א"י דנ"כ בכל יום.

בל תוסיף בברכה ובאמירת השקיפה וברוכים תהיו

הרב שמואל הלופסקי

איתא בסוטה לט דהכהן כשמהדר אפיה מציבורא אומר רבש"ע עשינו מה שגזרת עלינו עשה עמנו מה שהבטחתנו השקיפה ממעון קדשך מן השמים וגו'. וכ"פ השו"ע קכה, טו. והקשו האחרונים מהא דאיתא ב"ה כח: מנין לכהן שעולה לדוכן שלא יאמר הואיל ונתנה לי תורה רשות לברך את ישראל אוסיף ברכה אחת משלי וכו' ת"ל לא תוסיפו על הדבר, וכ"פ השו"ע סכ"ז, וא"כ כשאומר השקיפה היאך מוסיף על הברכה ועובר בבל תוסיף. וכן יש שנהגו לומר ברוכים תהיו לישראלים שהודו להם על הברכה ולכאו' הוי ב"ת.

והנה ישנו בל תוסיף שמוסיף על המצוה כהוספת מין כלולב ושמיני בסוכה שבזה בזמן המצוה עובר אף בלא כונה ושלא בזמנו כבשמיני רק בכונה כמסקנת הגמ' ב"ה אך ישנו עוד בל תוסיף שבודה מצוה מלבו ואומר שכך צינתה תורה. וכמש"כ הרמב"ם בהקדמה לאחר מנין המצוות שהמצוות דרבנן אין בהם ב"ת כיון שלא אומרים שכך צינתה תורה.

בה"ב ממרים ה"ט שכשיאמר שבשר העוף אסור מה"ת ה"ז מוסיף, אך כשאמר שמונת מה"ת ומדרבנן אסור ליכא ב"ת. וכ"כ הרמב"ן דברים ד, ב וז"ל ולפ"ד אפי' בדא לעשות מצוה בפ"ע כגון שעשה חג כחדש שבדא מלבו ועובר בלאו, וכ"כ הריטב"א מכות כג: בג' דברים שעשו ב"ד של מטה והסכימו ב"ד של מעלה על ידם וחד מהן מקרא מגילה, כ' שהוסיפו מצוה מחודשת בישראל שאינו בתורה כלל והכתוב אומר לא תוסיף עליו וכו'. וכי' אדרת אליהו להגר"א דברים יג, א שכזה ביאר ב' הפסוקים דואתחנן וראה לב' סוגי הב"ת דואתחנן קאי על הוספת מצוה חדשה ובראה הוספה כאותה המצוה. וב"ת זה דבודה מצוה זהו ודאי רק בכונה שבזה אומר שכך צינתה תורה.

ובהא דכהן שמוסיף ברכה יל"ד משום איזה ב"ת ניתי עלה אי מוסיף על הברכות דהתורה או שבודה ואומר שהתורה צינתה לברך ברכה זו. ונראה שנחלקו בזה דהפני"ן ב"ה הק' הא הכהן לא אומר שצוה ה' ד' ברכות ומהו הב"ת, ומבאר שכיון שעדיין חשיב זמן המצוה כמבואר בגמ' שם מחמת שאילו מתרמי ליה צבורא אחינא הדר מברך לכן חשיב ד' ברכות רצופות והוי ב"ת.

ומבואר דנקט דהוי הב"ת שמוסיף על המצוה בזמנה, ולכאו' גם בלא כונה עובר. וכן נקט המנ"ח תנד, וכן נקט הריאוה"ל קכה, כז שהוא משום הוספה על המצוה ולכן כ' דרך בצורתה כפריסת כפים ובפנים כנגד פנים עובר בב"ת. והביא כן מהריטב"א סוכה לא: דהפריסת כפים הוא המצרף הברכה שמוסיף לברכת כהנים.

אבל ברה"ב פ"ד ה"ב מתפילה כ' שאסור לכהן להוסיף בין בקו"ר בין בלחש, וכבר דייק מזה הריאוה"ל שם שאף שלא כצורתה דהיינו בלחש [שהרי קו"ר מעכב אף ע"י עמק ברכה נשיאכ"פ], ג"כ עובר. וביאר באבי עזרי שם שהוא הב"ת דבודה מצוה חדשה מלבו ולכן עורר גם שלא כצורתה, ולכן כ' גבי המנהג שהמלוה חבירו מברכו ברכת כהנים שדין הריאוה"ל ריש קח משום ב"ת, וכ' דכיון שאי"ז כתפילה וכפריסת ידים כצורת המצוה הוי ב"ת דבודה מלבו. ועובר רק כשמכוין למצוה דבזה בודה מלבו ואף בלא שהברכה רצופה לברכת כהנים.

ומעתה נשוב לבאר הא דאומרים כהנים השקיפה ואי"ז ב"ת, משום מוסיף על המצוה בזמנה ואף בלא כונה, הא אי"ז כצורתה שהרי כבר החזירו פניהם ואינם פורשים כפיים. וכ"כ שו"ע הגר"ז שם ס"מ. [ועי' בתורת הקנאות בסוטה לט דדוקא כשמהדר מציבורא אומרים ההשקיפה משום מוסיף על הברכות, אך להנ"ל הא אי"ז כצורתה ואינו עובר] וכן יכול לומר ברוכים תהיו. אך להרמב"ם שגם שלא כצורתה אסור להוסיף יש שדנו להחמיר לא לומר ברוכים תהיו, [והא דאומרים השקיפה אינו ברכה אלא בקשת רחמים שיסכים לברכם], אך להנ"ל דכל האיסור משום בודה מצוה חדשה וזהו רק במכוין אי"כ כל שאומר ההשקיפה והברוכים תהיו שלא לכוונת מצוה ליכא איסור.

ונפק"מ גם למנהג לברך הילדים בליל שבת ובערב יוה"כ פ' בב' ידי, ולכאו' הוי בל תוסיף, ולהנ"ל בליל שבת אם משום ב"ת על המצוה כיון שאי"ז זמנו דהא אין נשיאכ"פ בלילה אינו עובר בלא כונה.

[ובעיוהכ"פ יל"ד משום שאין נשיאכ"פ בלא תפילה א"י כצורתה, אך לביאוה"ל ריש ס' קכח זהו רק מדרבנן כיון בהתפילה עצמה דרבנן ומדאו' הוי כצורתה בלא תפילה, ורק למש"כ בעמק ברכה עמ' טו דלהגר"ח שגם אי תפילה דרבנן הוי קיומית מדאו' א"כ שייך שצריך שעת עבודה מדאו', א"כ בלא תפילה אי"ז כצורתה ואינו עובר]. ואם משום בודה מלבו הא אינו עובר בלא כונה.

[גם נפק"מ בבל תוסיף דבודה מליבו ככהן אחד שנושא כפיו שנחלקו הראשונים אי הוי דאו' או רק בתרי כהנים הוי דאו' שצריך הכהן לא לכיון למ"ע דאו' אלא שרק אי הוי דאו', וכמ"ש הבכורי ריש ס' תרנח גבי נטילת לולב בזה"ז במקדש].

איסור זר בברכת כהנים אם תלוי ככוונת מצוה

הרב י. פישר

בס"י קכ"ח ס"א. מ"ב סק"ג: כתב בס' מגן גבורים (שלה"ג סס"ק ב') דהא דאמרה תורה אתם ולא זרים אינו רק במתכוין לכוונת המצוה אבל וכו' רק שלא לעבור על דברי חבריו (שחשבו שהוא כהן וא"ל עלה לדוכן) פשיטא דאין כאן איסור עשה כלל ע"ש, ונ"ל דכ"ז דוקא למאי דק"ל (בס"י ס') דמצוות צריכות כוונה דאל"ה אינו מותר רק אם מכוין בפירוש שלא לשם מצוה וכו'.

ובבה"ל (בסוד"ה זור) כ' ג"כ בא"ד דהוי כמכוין בפירוש שלא לקיים בזה המצוה דב"כ. ע"כ, וגם בכה"ח (סק"ח) כ' מדיליה כהמג"ג דהעשה הוא דוקא אם מכוין לקיים המצוה לברך את ישראל אבל אם אינו מכוין וכו' רק כמו שמברך אדם לחבירו וכו'. ע"כ.

לוי"ד ז"ל אפ"ל דאין צד קולא והיתר משום כוונה שלא לקיים מצוה בברכו את ישראל, דאין ענין לכאן כלל כוונת מצוה של המברך, ורק לגבי איסור בל תוסיף הוא דתלוי בכוונה הנז' כיון דקפידת התורה היא בהוספת מצוה וכל שאין האדם מוסיף אלא עושה בכוונה אחרת ש"ד, אבל בענינו דהקפידה תורה שהישראל לא יברך כדרך שמברך הכהן [וז"ל החינוך (במ' שע"ח) שחפץ ה' בטובו לברך עמו ע"י המשרתים וכו', ע"ש, הו"ד בפסק"ת] הקפידה היא כל זמן שיכוין לברך [לאפוקי רק מה דסיים במ"ב בשאינו מכוין כלל לברכה]. ועיין.

ברכת כהנים ע"י הפסוקים דברכת כהנים

ובבה"ל (ד"ה דזר עובר בעשה) כ' דלכאורה יש לתמוה על מנהג העולם שנוהגין לברך א' לחבירו בין כשהוא כהן או זר בעת שמלוה אותו בלשון יברכך וגו'. [וכמו כן מנהג ישראל לברך האדם את בניו ובנותיו בלשון זה]. ונקט בבה"ל טעם ההיתר משום דלא מכוונים לשם מצוה וכיון דתקנו רבנן ברכת הכהנים רק בתפלה שוב האומרה בעת אחרת הוי כמכוין בפירוש שלא לקיים המצוה. (וגם דעפ"ד הב"ח ל"ק). ע"ש בכל דבריו. וכבר כתבנו לעיל על עיקר טעם זה מה די"ל.

וי"ל טעם אחר ביישוב המנהג, והוא כאותו שהזכיר ודחה בבה"ל בא"ד, משום דאומרים כן הזרים שלא בעת התפלה, ונימא דפרטי המצוה הזאת מסרן הכותב לחכמים לקבען [ע"ד מ"ש הכס"מ בפ"א מע"ז ה"ג, ובב"י וט"ז (ביו"ד סי' קע"ח). והבי' באו"ח סי' תק"ל גבי מלאכת חוה"מ ע"ד מש"כ הר"ן בריש יומא גבי עינויי יוה"כ] ולכן מאחר שקבעו רבנן דלא מצינו נשיאות בלא תפלה (כדאי' בירושלמי פ"ד דתענית שהזכיר הבה"ל) לא מתקיימת המצוה אף מדאורייתא ע"י הכהנים אלא באופן זה וכן אין איסור לזרים אלא באופן זה. ועי'. [ולפ"ז מש"כ הפמ"ג וח"א בכלל ל"ב (שבבה"ל לעיל) דהמקור שכתב הר"ן לעשרה בני"א בעת נ"כ הויא רק אסמכתא ומדרבנן, לא נפק"מ מידי לפמשנ"ת וק"ל].

[וני"ל דמה"ט דמסר הכותב לחכמים וכו' הוא הך דינא שהובא בש"ע בסע' ב' דהחיוב על הכהן לברך הוא רק אם היה בתוך הביהכ"נ כשקראו לו לעלות לדוכן. דאלת"ה צ"ע טעמא].

ברכת כהנים באהבה

הרב אהרון הכהן פרידמן

בברכת כהנים אומרים "וציונו לברך את עמו ישראל באהבה", ויש לעיין היכן מצינו ציווי לברך באהבה.

ואפשר שחז"ל למדו את זה מהפסוק "כה תברכו את בני ישראל אמור להם" ומבואר בגמ' [סוטה לח א'] דדרשינן מ"אמור להם", "כאדם האומר לחבירו", וילפינן מזה שברכת כהנים צריכה להיות פנים כנגד פנים ולא פנים כנגד עורף, וכן שבר"כ צריכה להיות בקול רם ולא בלחש, דהינו שילפינן שברכת כהנים צריכה להאמר כדרך אדם שמברך את חבירו, ולפ"ז י"ל שדרך בני"א שמברך את חבירו זה מתוך אהבה ועי"כ בר"כ צריכה להיות באהבה.

ויש לעיין האם העיקר הוא שלא יהא שונא, שאם מברך מתוך שונא, אי"ז צורה שאדם מברך לחבירו, או שגם צריך שיהא בלבו בשעת הברכה רגשי אהבה.

ואם נאמר כצד א', לכאורה בלא"ה אסור לשנוא אדם מישראל, ואולי איה"נ רק שכשכהן מברך והוא שונא, נוסף על האיסור של שונא לאדם מישראל, יש לו ביטול מצות ברכת כהנים.

גדר דין העליה לדוכן

הרב צוריאל גלעזר

אריב"ל כל כהן שאינו עולה בעבודה שוב אינו עולה (סוטה לח:), וילפינן לה ממ"ש באהרן שירד מהמזבח אחרי שבירך כלומר שבירך בעוד עבודה בידו, כמ"ש רש"י [וע"י תו"כ דמפר' שהמקרא מסורס ובירך מייד אחרי שירד, ולכא' ריב"ל פליג ע"ז].

ולפי"ז מקום ברכת כהנים הוא בעבודה, ובאמת כך הוא במקדש שבסוף העבודה היו מברכים כמ"ש הרמב"ם בפ"ו מתמידין ומוספין, והיינו דאיכא דין דעבודה בידו. אבל בברכת כהנים שבגבולין שנתקנה בתפילה, הברכה עצמה אחרי ההודאה, מפני שצריך להסמיק את ברכת העבודה להודאה כמבואר להדיא במגילה יח ע"א. אכן צ"ב מה הועילו במה שהכהנים עולים לדוכן בעבודה, הא סו"ס הברכה אינה בעבודה כלל. ובהערות עמ"ס סוטה ביאר דהוא רק בצורת התקנה לעלות לדוכן בזמן עבודה כדי להראות את השייכות לעבודה, אבל עצם הברכה אינה תלויה בזה שהרי הברכה היא דאורייתא ותפלה דרבנן, אע"כ דתקנו באופן זה רק מצד הוראת השייכות. ע"ש. וצ"ע דא"כ היאך עקרו מקום המצוה כל כהן שלא קיים ענין זה.

והנראה דמוכח מהכא דבאמת בעליה לדוכן איכא התחלת מעשה המצוה, והיינו דהדוכן הוא מתנאי המצוה, כשם שהכהנים במקדש עומדים על הדוכן וכשם שאהרן בירך מעל המזבח. [ואינו נוגע לנדון הפוס' אם הדוכן מעכב, ע"י פמ"ג (קל) וא"א (קכח), אלא לצורת מעשה המצוה שמתחיל בעמידת הכהנים לפני הברכה, כמו שיבואר]. וע"י חגיגה טז. המסוכלל בכהנים בזמן שביהמ"ק קיים שהיו עומדין על דוכנם ומברכים את ישראל בשם המפורש. ולכא' עומדין על דוכנם מיותר לגמרי אם לא דהוא מתנאי המצוה. וע"י בתרגום תהלים עה"פ (קלהב), שאו ידיכם קדש וברכו את ה', תרגם "טולו ידיכון קודשא כהניא על דוכן קודשא".

אף שלא נזכר הדוכן בקרא, אלא דהוא מתנאי המצוה כנ"ל. ותוכן דין העמידה על הדוכן אינה בעמידה גרידא, אלא היא חלק מהברכה, דהנה בגמ' לט. אמר' כי עקר כרעיה מאי אמר י"ר מלפניך שתהא ברכה זו וכו', ופירש"י שאומר כן כשמחזיר פניו כלפי תיבה (ארון הקדש), ויותר מפורש בתוס' שם בשם רש"י שאחרי שבא לפני התיבה מתפלל כך. והיינו דלא כהרמב"ם (פי"ד הי"ב) שפ"י כפשוטו שאומר בשעה שעוקר גרליו ובא לעלות.

וביאור ד' רש"י י"ל דס"ל דהך י"ר אינו תפילה לפני המצוה [כגון תפילה שלפני הנחת תפילין וכדו'] אלא היא חלק מהמצוה, והיינו עפ"י מש"נ לעיל (בענין הכוונה) דברכת כהנים אית לה דין תפילה, שמתפללין שבירך הקב"ה את ישראל (לבוש כג). וכיון שכך י"ל דהתפלה מתחילה באמירת ה"ה"ר, דהכל הוא תפלה וברכה על ישראל. [אבל לפי הרמב"ם הוא תפלה לקיים המצוה כראוי, ונ"ל דתליא בזה פי' מ"ש בנוסח ה"ה"ר שתהיה הברכה "ברכה שלימה", דלרש"י הוא כפשוטו, אבל להרמב"ם י"ל כמ"ש הבנין שלמה (ח"א סי' י) דכיון שאם חיסר מילה אחת עובר בכל תגרע, מתפללים שתהיה הברכה "שלימה", שלא תחסר בה תיבה].

וא"כ ב' חלקים יש במעשה המצוה דברכת כהנים, הא' תפילה כשעומדים על הדוכן ופניהם לארה"ק ומתפללים שלא יהיה ממשול ועוון בברכת ה' לישראל. ואח"כ מחזירים פניהם לישראל ומתפללים עליהם יברכך וכו'. ולכן מהני גם שתקנו שיעלו לדוכן בברכת העבודה דשפיר חשיב תחלת הברכה בעמידה זו. והוא לעיכובא מכיון שבאמת בזמן זה מתחילה הברכה ולכך כל כהן שלא עלה בעבודה שוב אינו עולה, דחיסר כבר בתחילת הקיום.

ומדוקדק ענין זה בדברי רש"י בסדר נשי"כ [שבתוס' הנ"ל] שכ' ומתפלל י"ה"ר וכו' ומאריך בה עד שתכלה אמן של הודאה מפי ציבור. וצ"ב מה ענין להאריך בה עד אחרי האמן, ואמנם לפי הנ"ל י"ל דכיון דהיה"ר הוא חלק מתפילת ברכת כהנים צריך להסמיכה לגוף הברכה.

ולפי"ז יבואר עוד ענין מוקשה שכ' רש"י (לח. ד"ה כהן) שקריאת הכהנים היא להזהיר הכהנים להחזיר פניהם לברך את ישראל, וכ"מ בסדר שבתוס' הנ"ל דבכהן יחיד הוא מחזיר פניו מאליו, ובעוד מקומות. והוא דבר תימה דהלא קריאת הכהנים היא לברך, וכדברי הרמב"ם (ה"ח) אינו מתחילין לברך עד שיקרא להם ש"צ תחלה. אכן למש"נ א"ש דהרי הכהנים עומדים כבר באמצע התפילה על ישראל, וא"כ הקריאה אינה לברך, שהרי כבר התחילו לברך, אלא להתחיל בחלק הברכה הב', דהיינו להחזיר פניהם לישראל לומר יברכך. וא"כ מדוקדק מאד דכל ענינה של עצם הקריאה היא מוסבת על החזרת הפנים.

וע"י ר"ן בספ"ד דמגילה שכ' דכיון שזמן עליית הכהנים לדוכן היא בעבודה [רצה], א"כ לכאורה מה דש"צ קורא לכהנים הוא בתחלת עבודה קורא להם עד שלא יתחיל רצה, שהרי אז הם צריכים לעלות. [וע"י"ש דרש"י לא כ' כן]. ותמה הבאר שבע מה ענין קריאת כהנים לעלייתם לדוכן, והלא הקריאה היא ממ"ש אמור להם, וזה אינו על העליה לדוכן אלא שיברכו את ישראל אחרי שכבר עלו לדוכן. ולמשי"נ לק"מ דהרי תחילת מעשה הברכה הוא כשעולים לדוכן ושפיר שייכת אז הקריאת כהנים.

שומע כעונה בברכת כהנים

הרב יוסף רוזנהן

בנידון המפורסם שדנו בו הבית הלוי (בס' ביה"ל עה"ת אחרי הקונ' בעניני חנוכה) והחזו"א (או"ח הל' ברהמ"ז סי' יט) אם יכול כהן א' להוציא כהן אחר בברכת כהנים, שהביה"ל ס"ל שאינו יכול להוציא כיון שברכת כהנים צריך קול רם, ואף דשומע כעונה מ"מ אין שומעין את קולו של זה הכהן השומע, ולא עדיף מאם היה מברך בעצמו בלחש, ודעת החזו"א הוא שיכול לצאת ע"י שומע כעונה כיון דשומע כעונה פירושו שאמירת המברך, עם כל התנאים שיש בו, נחשבת כאמירה לשומע ג"כ, ולכן בב"כ כלול בה גם אמירת המברך בקול רם. ומביא החזו"א ראייה לדבריו מקידוש על הכוס דיכול לצאת מאחר ע"י שומע כעונה אף דאין לשומע כוס בידו, וכן מדין קריאת המגילה מתוך הכתב דקי"ל קראה על פה לא יצא ואעפ"כ יכול השומע לצאת גם כשאין לפניו מגילה כשרה. וכבר דשו בו רבים לבאר סברות המחלוקת בזה, ויש שרצו לבאר (קה"י בברכות ועוד) דדעת הבית הלוי הוא דשומע כעונה פירושו שהשומע יוצא בשמיעתו, והיינו דשמיעתו נחשבת כדיבור, ולא דדיבורו של המברך נחשב כדיבור של השומע ע"י שמיעתו, ולכן כ' דגבי ב"כ יש חסרון דקול רם, כיון דדיבורו של השומע אינו נשמע להקהל המתברך ע"י שמיעתו, ולכן אין הכהן השומע יוצא, משא"כ לחזו"א יוצא ע"י אמירתו של השני והרי המברך בירך בקול רם, לכן אין כאן חסרון ויצא, והדברים ידועים.

ולענ"ד נראה דאצ"ל שנחלקו הביה"ל והחזו"א ביסוד הבנת דין שומע כעונה, ולחפש ליישב הראיות שהביא החזו"א לדבריו, אלא י"ל דטעם הביה"ל דלא אמרינן שומע כעונה בב"כ הוא משום דברכת כהנים יש דבר נוסף שמעכבו לצאת ע"י שמיעה, וזהו הביאור במה שמביא הביה"ל שם דבגמ' יליף הדין דב"כ צריך קול רם מהא דכתיב בפסוק "אמור להם" ומפרשינן "כאדם האומר לחבירו".

ויש לבאר בהקדם פלוגתא אחרת לגבי ספירת העומר אם יכול אחד לספור ולהוציא את חבירו בספירה בדין שומע כעונה. וביאור המחלוקת שם הוא בהבנת דרשת הגמ' במנחות וספרתם לכם שתהא ספירה לכל אחד ואחד, ד"א דילפינן שכל אדם צריך לספור בעצמו ואין יוצא ע"י שומע כעונה, ויש סוברים דר"ל דלא נימא שהחיוב הוא על הבית דין כמו בספירה של שמיטה ויובל, אלא שכל אחד מישראל חייב לספור, ואי"ה"נ גם אם ספר ע"י שמיעה מאחרים יצא מדין שומע כעונה כמו בשאר מצוות. ונ"ל בבאור מאן דס"ל דצריך לספור בעצמו ממש אין זה רק גזיה"כ דבספיה"ע אין בו דין שומע כעונה, אלא שהתורה מחדש לנו הגדרה חדשה במצות ספיה"ע, דאינו דומה לכל המצוות שהאמירה גופא היא מעשה המצוה, כגון בקידוש והבדלה וברכת המזון וכו', אלא שבספיה"ע יש כאן דין נוסף שמלבד "אמירת" הספירה יש ג"כ "מעשה הספירה", ומעשה הספירה אינו יכול לקיים ע"י שמיעה, (דמעשה מצוה ע"י אחרים שייך רק ע"י שליחות, דלא שייך הכא ואכמ"ל בזה), ולכן צריך כאו"א לספור בעצמו.

ועפ"י"ז יש לפרש נמי דברי הבית הלוי גבי ברכת כהנים, דמהפסוק "אמור להם" נלמד שמלבד דין אמירת המילים של הברכה יש כאן עוד דין נפרד שהוא "מעשה המצוה" של אמירת הכהן המברך את הברכה אל המתברך, וכלשונו "כאדם האומר לחבירו", והיינו מעשה השמעת הברכה להמברך, וחלק המעשה של אמור להם אינו מתקיים כששומע מאחר, שהרי הוא עצמו לא השמיע קולו, שהרי המתברך אינו שומע את קולו של כהן זה השומע, ואף דהמברך כן משמיע קולו להמתברך, אבל הוא יכול להוציא חברו רק בחלק האמירה שלו, ולא בחלק המעשה של אמור להם, וחלוק הוא מתנאים אחרים שבשאר מצוות אמירה, כגון כוס ומתוך הכתב, שאינם אלא תנאים בצורת האמירה, ואינם הוספת חיוב מעשה במצוה עצמו, ולכן י"ל דס"ל לביה"ל דאיה"נ בשאר מצוות אפשר לומר דדין שומע כעונה כולל את האמירה עם כל ה"תנאים" שיש בה, וכדברי החזו"א, משא"כ ברכת כהנים דנתוסף בה גם מעשה של אמור להם מלבד אמירת הברכה לכן א"א לקיים המצוה ע"י שומע כעונה.

אם ברכת כהנים תלויה בעבודה

ע"י מנחות יח. דנשי"כ במקדש בכלל עבודה. ומאיך עבודה. בסוטה לח. דהוקשה לשירות, אך אינו לכל מילי דהתם הוא לגבי עמידה. אבל בתענית כו: מבואר דלגבי בעל מום לא הוקש [וכן לגבי מומר, ע"ש]. ועי' רא"ש יומא פ"ח סי' כ' שכל עפ"י הירוש' ברכות פ"ד ה"א דאיתקיש נשי"כ לשירות מה שירות ביום אף נשי"כ ביום. ועי' באר שבע (סוטה שם) דהוא לכו"ע שאין נשי"כ בלילה, רק לא הוצרכו לכותבו כיון שלא מצינו נשי"כ בתפלה שזמנה בלילה. ועי' גליוני הש"ס ברכות לב: דכיון דנשי"כ הוקש לעבודה, דינו כקדשים [ובעי' שנה הכתוב לעכב].

ואם היא בכלל עבודה, א"כ בגבולין ובה"ז הוי רק מדרבנן. אולם עי' בכתובות כה. ברש"י מבואר דנשי"כ בבבל אף שאין עבודה. וכן מבואר ברמב"ם שכתב במנין המצוות שבל' תפילה המ"ע דבר"כ, הרי דגם בה"ז הוא מדאורייתא.

וכבר נסתפק בזה הקרן אורה (סוטה לח.) אם נשי"כ בגבולין היא מדאורייתא, ודן דהרי תפילה **מדרבנן**, ואף לרמב"ם שהיא דאורייתא, מ"מ בציבור ודאי דהוא דרבנן, וא"כ לא יתכן דנשי"כ בתפילה הוא חיוב מדאורייתא.

ובעמק ברכה (נשי"כ א) כ' בשם הגר"ח דאף שאין חיוב מהתורה להתפלל, אבל כשמתפלל מקיים מ"ע דאורייתא (וכ"ה בחי' הגר"ח הל' תפילה פ"ד ה"א). א"כ ה"ז כנגד תמידין ונחשב בשעת עבודה ומקיימים בה מצות ברכ"כ.

אך דעת המור וקציעה (קכח) דנשי"כ בה"ז [ובגבולין בזמן המקדש] רק מדרבנן. ועי' שד"ח ח"ה (381) בשפ פתח הדביר ועוד שדחו דבריו ושארף הוא עצמו בשו"ת חזר בו.

בסוטה לח: אריב"ל כל כהן שלא עקר רגליו בעבודה שוב אינו עולה, שנאמר וישא אהרן וכו' וירד מעשות החטאת וכו' מה להן בעבודה אף כאן בעבודה. והגרמ"מ אפשטיין בלבוש מרדכי (שו"ת סי' א) הוכיח שהוא דין דרבנן, דאי הוי דאורייתא הרי בעי עבודה ביד כהן וא"כ בה"ז יהיה רק מדרבנן, וכיון דקי"ל שגם בה"ז נשי"כ מדאורייתא, אף שתפלה במקום קרבן הוא מדרבנן, ע"כ דמה שתלו בעבודה אינו מדאורייתא.

אם היא חלק מהתפילה

תנן בתענית רפ"ד בשלשה פרקים בשנה כהנים נו"כ ארבע פעמים ביום. ומפר' בירוש' דלא מצאנו נשי"כ בלא תפילה. ובשיירי הקרבן שם הק' דהלא כתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ולא היתה שם תפילה. ותי' דהיתה תפילה במה שאמרו יה"ר שתשרה שכינה במעשה ידיכם. וסיים דיתכן דמכאן יליף דאין נשי"כ בלא תפילה.

אכן הקרן אורה (סוטה לח.) כבר תמה היאך התפילה מחייבת נשי"כ, והרי תפילה מדרבנן, [ואמנם הביא שאחיו המשכנות יעקב כ' (או"ח פו) ראה מ"זג לשי' הרמב"ם דתפלה דאורייתא. אך יל"ד דמ"מ בציבור גם לרמב"ם הוי מדרבנן].

ועי' טור דהש"ץ מקרא לכהנים ואי"ז הפסק שהרי נוסח התפלה הוא, וכ"כ הר"ן, ומשמע קצת דהברכה גופא בכלל דין תפלה.

ובשו"ע הגר"ז נקט דמ"ע בפנ"ע היא אלא שקבעו חכמים בתפילה. [שהיא במקום קרבן]. ועי' ערוה"ש דכשם שבמקדש היו מברכים בסוף העבודה (עי' רמב"ם תו"מ פ"ו) וכדכתיב וירד אהרן וכו', הכי נמי בה"ז מברכים בשעת גמר התפילה שהרי בשומע תפילה הוא גמר הבקשות. ועי' עמק ברכה.

נשיאות כפיים כנגד הכתפיים

במשנה בסוטה (לח.) כהנים נושאים ידיהן כנגד כתפיהן. והמקור לנשיאות כפיים מבואר בגמ' שם מדכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. וענין הנשיאות הוא הגבהה כמ"ש רש"י שם.

וביאר הבאר שבע דשיעור כנגד כתפיהם הוא משום **שכל הזרוע נקרא יד** [דכמצינו בתפילין "על ידך"]. וממילא למטה מהכתפיים לא נקרא נשיאת ידיים, כיון שצריך להגביה גם את הזרוע.

ועי' בלבוש (יב) שכל שזהו נקרא נשיאות למעלה, ר"ל למעלה ממקום יציאתו מן הגוף דהיינו הכתף.

אך המלאכת שלמה הביא גיר' במשנה נושאין כפיהן. והכי משמע גם מלשון חז"ל בכל מקום נשיאת כפיים, אע"פ שבקרא כתיב ידיו. ועי' אבני"ז סי' ל, דא דפשיטא ליה דהעיקר בנשיאת כפיים הוא כף היד ולא הזרוע והקנה, ועי"ש מה שחילק מתפילין דהכא היד היא לקבל הברכה מלמעלה וליתנה לישראל.

ולגבי הגבהה מעל הכתפיים, בלבוש מבואר **שאינו צריך** להגביה יותר. ויתירה מזו כ' הראב"ד בסוף תמיד דכל שכן אם יגביהו למעלה מראשיהם דשפיר דמי. וכ"כ המור וקציעה דכל כמה דמדלו להו טפי מעלי.

אבל האו"ז (ח"ב תיב) כ' **דאין נשיאות** להגביה יותר מהכתפיים, [ובהערות עמ"ס סוטה כ' דהוא משום מתפילין (רס"ט) וכ"כ היראים (רס"ט) שכל כנגד כתפיהם

שאחרי שצריך נשיאת כפיים כבענין הזה נקרא נשיאות, **דבר המקובל ונאה**, דאילו למעלה מכתפיו נראה כשוטה בעמידה, וכתיב זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצוות.

בכוונה

כ' התוס' בחגיגה טז. (ד"ה בכהנים) דאסור להסתכל בכהנים אף בגבולין [שאינו שכינה], משום היסח הדעת, כמבואר בירוש' במגילה (פ"ד ה"ח). וכ"פ הרמב"ם (פ"ד ה"ז).

וטעם הדין שלא להסיח דעת י"ל עפ"י הרמב"ם שם דז"ל כשיהיו הכהנים מברכין את העם לא יביטו בעם ולא יסיחו דעתן אלא יהיו עיניהם כנגד הארץ **כעומד בתפילה**, ואין אדם רשאי להסתכל בפני הכהנים בשעה שהם מברכין כדי שלא יסיח דעתו, אלא כל העם **מתכווין** לשמוע הברכה, ומכווין פניהם כנגד פני הכהנים.

וכ' רבינו מנוח ופני העם ג"כ כנגד הארץ כאדם העומד בתפלה. ומבואר דברכת כהנים אית לה דין תפלה, וביאר הלבוש "שמתפללין שיברך הש"י את ישראל", וא"כ מה"ט בעי כוונה ושלא יסיח דעתו.

ועי' משיב דבר יו"ד צא דילפי' מקרא וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, דכתיב ידו לרמוז שהראה לעם בידו אחת שיכוונו דעם למה שיברך. [עי' דבר אברהם (ח"א לא, ב) דהוכיח מהירוש' הנ"ל דיש מצוה על ישראל להתברך].

בנעימה

כ' הלבוש (כב) כהנים המנגנים ברכת כהנים הרי אלו משובחים, שכן כל הברכות והשבחות נאמרו בהלל וזמרה, וכל מה שמנעימים בזמירות הוא יותר טוב.

ועי' מ"ש רבינו מנוח פ"ד סה"ג ומתחילין יברך, פי' והכהנים אומרין כל מלה ומלה **בנעימה גדולה ובזמירה יתירה**.

וכ"כ התרוה"ד (כו) דהמנהג לנגן ברכת כהנים והיודעים להנעים הניגון הם משובחים, והביא שם"מ בקידושין עא. לגבי שם של י"ב אותיות, שהצנועים מבליעים אותן **בנעימת** אחיהם הכהנים. אבל יש לנגן רק ניגון אחד.

אכן הב"י (כא) הביא את התרוה"ד בעיקר לגבי האיסור לנגן כמה ניגונים, והשמיט מ"ש שכן המנהג. וכן בשו"ע (כא) כ' רק שאין רשאים לנגן ב' או ג' ניגונים. ויתכן משום דס"ל דברכת כהנים היא דין תפלה כמבואר בסעי' כג (עי' מש"נ לעיל), וא"כ להל' אין כאן גדר "ברכות ושבחות", וממילא אין דין לאומרה בזמר והלל.

חיוב כהן יחיד

בסוטה לח. אמור להם - לשנים. ועי' תוס' מנחות מד. (ד"ה כל) אור"ת דאפילו כהן אחד עולה לכה"פ **מדרבנן**. ודדיק מלישנא דלא קאמר שני כהנים עולים ולא אחד.

ובטור ר"ס קכח הביא שי' רבינו פרץ שאם אין שם אלא אחד אינו עובר דילפי' מאמור להם דמשמע דוקא לרבים, ופליג ע"ז דלהם על אהרן ובניו קאי, ופי' אמור להם לכל אחד מהם [ז"א דגם לאחד איכא חיוב מה"ת]. ובב"י הביא שמהר"י אבוהב תמה על הטור מהגמ' בסוטה הנ"ל, ותי' דמ"מ לא נפיק קרא ממשמעותיה דלהם לכ"א משמע.

והאד"ת (בקונ' מכשירי מצוה) נסתפק אם מותר לכהן ללכת ממקום שיש כהנים למקום שרק הוא נמצא, דלכאו' מבטל את מצוותו.

איסור עשה לזר

בכתובות כד: מבואר דנשיאות כפיים לזר היא איסור עשה, ופירש"י כה תברכו אתם ולא זרים, ולא הבא מכלל עשה עשה. ודנו הפוסקים אם האיסור הוא בנשיאות הכפיים או בנוסח הברכה. ועי' ב"ח (קכח) שהק' משבת קיח: דא"ר יוסי אם אומרים לי תבירי עלה לדוכן אני עולה. וקשה איך יעבור על עשה משו"כ, ותי' דרבי יוסי לא היה נושא כפיו, האיסור דוקא על ברכה בנשי"כ. וע"ע מש"ח פר' נשא דהיה עולה ולא מברך.

והביה"ל בר"ס קכח תמה על מנהג העולם שמברכין א' לחברו בלשון יברך, וכ' עפ"י הב"ח דהאיסור דוקא בפריסת ידיים, ועיש"ע דכיון שאינו בתפילה י"ל דהוא כמכוון שלא לשם מצוה. ועי' ברכת אברהם כתובות דמה שצריך כוונה שלא לקיים הוא דוקא במי שמצוה.

ודעת הישוע"י (קכח) והמנ"ח (שעה) והפנ"י בכתובות דהאיסור לזר הוא רק בשם המפורש.

אך האד"ת בשו"ת מענה אליהו (קכב) כ' דאסור לברך חברו בברכת כהנים, דאף אי האיסור דוקא בנשיאת כפיים ובקול רם, מ"מ יש לחשוש משום **חצי שיעור** ואף לכהן אסור משום בל תוסיף, וסיים דלכן קבעו הראשונים לברך את הילדים בליל ש"ק בברכת ישימך כאפרים ומנשה. אך מסיק דאם אומר ישימך יכול לומר גם יברך דע"י שאומר פס' אחר מקרי שלא בזמנה.

ובתו"ת נשא (ו כג) כ' בשם איש אמונים דהגר"א בירך לחתן רק ביד אחת ואמר משום שלא מצינו ברכה בב' ידיים רק בכהנים במקדש, [ולא מבואר אם יש בזה איסור, וגם מאי דקאמר רק בכהנים במקדש והרי בכל מקום נושאים כפיהם בב' ידיים]. וכ"כ בסידור הגר"א (להר"ה, וכן באשי ישראל) "שמעתי בשם הגר"א שאסר לברך בב' ידיים לבד מכהן". אבל בס' מעשה אלפס כ' שהגר"א נהג להניח ב' ידיו. ועי' אבני"ז אור"ח סי' לא ו' שזן אם צריך ב' ידיים בנשי"כ.

למען עתיד ילדיך
תכנית "שמח תשמח"
 לפרטים: 050-4150605

להברותא התקשר: 9 1 4 1 2 1 7

נושאי הגלינות הקרובים

בהעלאתך - מידת הענוה
 שלח - הפרשת חלה
 קרח - מתנות כהונה
 חוקת - פרה אדומה

ד"ת מתאימים [עד 700 מילים] אפשר להניח בצירוף שם מלא וטל',
 בתיבות "עומקא דפרשה" שבפתח אוצה"ס "בית יוסף" רח' שד"ח,
 ובברכפלד ליד ביהכ"נ "בני הישיבות" שד' יחזקאל.
 או לשלוח בדוא"ל gal200@neto.bezeqint.net
 חומר יתקבל בכל שבוע עד יום ג' בערב [ד"ת בכת"י עד יום א'].
 אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.
 תגובות יתקבלו בציון שם מלא בלבד, [בפרסום התגובה אפשר להשתמש
 בר"ת]

גליון עומקא דפרשה יו"ל בס"ד מדי שבת, במודיעין עילית ורמת שלמה.
 [הנושא אחיד והכותבים מבני המקום]
 ניתן להשיג את עלוני שאר המקומות בטל' 054-8463121

לעילוי נשמת

הגאון ר' יעקב בן ר' יוסף לב זצ"ל

מהיושבים ראשונה במלכות התורה בקרית ספר
 אשר האציל מטוב חכמתו על כלל יושבי עירנו
 בשיעוריו המחכימים בעומקא דפרשה ובכל
 מקצועות התורה, ספריו הרבים על סדר קודשים
 אשר נתפרסמו מאוד בבי מדרשא

עדות וזכרון כי לא ישכח זכרו לנצח

נלב"ע י"ד סיון תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמת

הר' דוד בן הר' אברהם מאיר י"ד סיון

לעילוי נשמת

הגאון הגדול ר' זלמן בן ר' טוביא רוטברג זצ"ל
 ראש ישיבת בית מאיר ב"ב
 נלב"ע ה' סיון תשס"ב

זמן	נושא	מקום	טל'
אחרי הנין או 5:30	גמרא	פתוח	0527635843
9-1	הספק יסודי (אנגלית)	פתוח	0526109631
שעה וחצי בבוקר	הלכה	פתוח	9744772
9-12	פתוח	ברכפלד	0573101991
9-1	שבת עיון להלכה	ברית יצחק	0573105166
10-1	ג'מ עיון	עדיף ברכפלד	0548426868
10-1	דף יומי	גמיש	0504119216
11-12:30	סנהדרין, פרק הנשרפין פתוח	קרית ספר	0573142774
9-1	מפעל הש"ס 70 דף, פתוח	פתוח	0527635935
9-1	שבת מלאכות	בית אבא	0527671832
9-1	הלכה עיון, דובר אנגלית	בית תפילה (מקום בכולל)	9744031
9-1	גמרא	פתוח	9790438
יום ו' 9-12	פתוח	פתוח	0527653798
9-1	הלכה תערובות	ברכפלד	0527609454
9-1	חולין	אהל יוסף מאיר	9743758
9-1	כיצד מברכין	אהל מנחם	0527644146
9-1	גמרא	פתוח	9797430
9-1	הלכות שבת טור שו"ע	כנר ברכפלד	0527145402
9-1	גמרא	יוצאי חרון	9741987
1:45-2:30	מעוניין ללמוד עם בחור	גמיש	9797405
4-7	הלכה	עדיף חפציבה	0527687837
5-7	עדיף בבא קמא- גמיש	גמיש	0527120955
2-7 (חלקי)	תערובות	ברכפלד	9743044
4-7	לולב הגזול עיון	פתוח	0573130351
3:30-5:30	גמרא חולין	בית תפילה (מקום בכולל)	9744031
4-7	גמרא	כנסת הגדולה	0527641354
5-7	גמרא	פתוח	0527605337
5-7	מכות	פתוח	0573161942
5-7	קידושין, עניני עבדים	בית יצחק	0548452369
2-7	מליחה	פתוח	0527653753
4-7	יורה דעה סימן ק"צ	פתוח	9740812
4-7	הלכה תערובות	ברכפלד	0527609454
4-7	מסכת שבת	פינסק קרלין ברכפלד	0573136277
4-7	חולין	אהל יוסף מאיר	9743758
4-7	הלכות שבת טור שו"ע	כנר ברכפלד	0527145402
4-7	עמ' ליום, חולין	זכרון משה	9340105
7-9	גמ'	גבעה דרומית	9298785
שעתיים 9-12	נשים נזיקין כדף ליום	זכרון משה	9298964
9-10:30	בב"ח	קמ"ח	0722511236
11:15-12	דף יומי מהיר	ברכפלד	0527664200
9-11	לולב הגזול עיון	פתוח	0573130351
8:30-10:30	2 דף לשבוע	ברכפלד	9742448
9-11	מפעל הש"ס 70 דף, פתוח	פתוח	0527635935
9-11	גמ'	פתוח	0527640528
9-11 פעמיים בשבוע	מעוניין ללמוד עם בחור	פתוח	9797405
9-10:30 פעמיים בשבוע	גמרא- הלכה- הגדה	ברכפלד	0504111403
6-10	גמרא	ברכפלד	0527630461
9:30-10:30	דף יומי	קצו"ה	0573143144
9-11	שו"ע א"ח	גבעה דרומית	0573114783
6-8	דף יומי	ביה"כ מושב מתתיהו	050658847

בוקר

אחה"צ

ערב

עשה תרומתך קבע

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה

